

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФЕРМЕРСТВА У НІМЕЧЧИНІ

Андрієць С.В.- магістр

Панкєєв С.П. – доцента кафедри ТВПТ

Вступ. Організацією об'єднаних націй 2014 рік офіційно проголошено роком сімейних фермерських господарств. Загалом у світі налічують близько 570 мільйонів фермерських господарств, переважна частина з яких — близько 500 млн — є сімейними. До того ж, саме вони разом виробляють до 56 % загального обсягу сільськогосподарської продукції у світі. Стан і розвиток сімейного фермерства є пріоритетним напрямком підтримки в багатьох країнах Європи. Своєю чергою, в Україні наразі закладають законодавчі основи сімейного фермерства і створюють сприятливі організаційні та економічні умови для його розвитку.

Сучасний стан питання. На сьогодні в Україні не існує законодавчо закріпленого поняття «фермерське господарство сімейного типу». Своєю чергою, більшість особистих селянських господарств України, яких наразі налічують понад 4 млн., якраз являють собою європейські аналоги сімейних фермерських господарств. Однак, за підрахунками експертів, за умов створення сприятливого законодавчого середовища, основною базою для утворення сімейних фермерських господарств якраз особисті селянські господарства, які вже існують. Близько 20 % з них на сьогодні відповідають ознакам фермерських господарств сімейного типу за більшістю критеріїв. Звичайно, не можна виключити, що наявні фермерські господарства не захочуть змінити свій статус на підприємства сімейного типу, за умов створення для них сприятливих законодавчих та економічних умов. Однак, робити на них великий акцент не варто. На сьогодні це вже сформовані підприємства з налагодженою технологією виробництва, сталою виробничою базою та визначеним місцем на ринку. Для подальшої реєстрації сімейних фермерських господарств у оновленому Законі «Про фермерське господарство» заплановано передбачити два шляхи. Перший і найпростіший з них — це реєстрація фермерського господарства на загальних підставах у формі приватного підприємства зі створенням юридичної особи. Поряд із цим розглядається можливість створення сімейного фермерського господарства без оформлення як юридичної особи, за аналогією з реєстрацією фізичної особи-підприємця. Ціллю таких підходів до реєстрації є максимально можливе спрощення чинної процедури, керуючись практикою інших європейських країн. Окрім цього, основою створення і ведення фермерського господарства сімейного типу передбачається укладання договору про спільну діяльність між окремими членами родини з чітким визначенням умов сумісного ведення господарювання та відповідальності.

Актуальність теми. Важливим нюансом у роботі сімейних фермерських господарств має бути визначення системи оподаткування. Тут

також розглядається підхід за двома напрямками. З одного боку, такі господарства мають отримати можливість користуватися таким самим спрощеним режимом оподаткування, як і інші сільськогосподарські підприємства за спеціальним режимом оподаткування податком на додану вартість. З іншого боку, за умови реєстрації підприємства без створення юридичної особи буде запропонована система оподаткування, яку застосовують для фізичних осіб-підприємців.

Наразі підготовчі роботи з розробки доповнень до чинного Закону «Про фермерське господарство» тривають. До цього активно залучаються громадські організації сільськогосподарських товаровиробників і Міністерство аграрної політики та продовольства, яке, імовірно, і стане ініціатором законодавчих змін. Завершити підготовчі роботи і виступити з пакетом змін планується влітку наступного року.

Мета і завдання досліджень. Для сільського господарства Німеччини сімейні фермерські господарства мають дуже велике значення і володіють відповідним юридичним статусом. Так, близько 90% сільськогосподарських підприємств країни — це індивідуальні господарства, якими, як правило, керує одна родина. При цьому ведення сільськогосподарського виробництва для них може являти собою як джерело основного, так і додаткового прибутку. В обробітку в таких підприємств перебуває близько двох третин усіх сільськогосподарських площ Німеччини.

На сьогодні структура сільськогосподарських підприємств Німеччини є результатом багаторічного адаптаційного процесу до географічних, історичних та економічних передумов. Результатами такого пристосування стало утворення переважно дрібно структурованого сільськогосподарського виробництва з середнім розміром підприємства в 56 гектарів сільськогосподарських угідь. За географією розташування більшість дрібних фермерських господарств — у класичному розумінні господарств сімейного типу — розташовані на півдні. Наприклад, середня площа сільськогосподарського підприємства в Баварії становить близько 32 гектари. При цьому, саме фермери, котрі співіснують з більшими за розміром господарствами східної Німеччини, є основою сільськогосподарського виробництва країни.

Окрім того, по всій території Німеччини частка підприємств, для яких сільськогосподарське виробництво являє собою основне джерело прибутку, сягає 45 %. Переважно такі підприємства є більшими за площею — в середньому 61 гектар. Такі фермерські господарства здебільшого сконцентровані у місцях, сприятливих для ведення сільськогосподарського виробництва зі спеціалізацією на вирощуванні овочів та фруктів, звичайних польових культур чи тваринництві. Однак, слід зауважити, що великі промислові тваринницькі господарства з інтенсивною технологією виробництва є переважно юридичними особами-товариствами. Для менших за розміром підприємств поширеною формою комбінування прибутку може бути як поєднання інших напрямків, так чи інакше пов'язаних із сільським господарством — сільський туризм, робота на інших сільськогосподарських

підприємствах, переробка і продаж продукції, лісництво, виробництво енергії, тощо — так і робота в зовсім інших галузях. При цьому розвиток альтернативної енергетики є найбільш поширеним другим джерелом прибутку господарств. На нього припадає більше 40 % комбінацій.

Слід зазначити, що виживання дрібних фермерів у Німеччині також під загрозою. Для забезпечення подальшої роботи таких підприємств створено низку державних програм. При цьому, лише 30 % фермерських господарств, чії керівники наразі старші за 45 років, можуть із упевненістю сказати, що знають, хто візьме на себе управління їхнім підприємством після виходу на пенсію. До того ж, простежується доволі чітка тенденція: чим більше господарство і чим більше визначена в ньому орієнтація на сільськогосподарське виробництво як єдине джерело прибутку для родини, тим імовірніше воно продовжить своє існування в майбутньому під управлінням молодого керівника. Окрему тенденцію щодо збереження господарств можна виділити і виходячи з їхньої спеціалізації. Так, господарства, які займаються переробкою, частіше мають спадкоємця, ніж виробники сировини.

Щодо спеціалізації сільськогосподарських підприємств, то можна виділити чітке розмежування господарств, які займаються тваринництвом із самостійним забезпеченням кормами — близько 43 %, рослинництвом — близько 25 %, вирощуванням багаторічних культур у сприятливих кліматичних та топографічних умовах — близько 8 % та лише близько 15 % господарств зі змішаною спеціалізацією.

Щодо використання робочої сили в сільськогосподарських підприємствах, то в сільському господарстві Німеччини задіяно більше мільйона працівників. Залежно від важкості робіт на підприємствах і їхньої спеціалізації близько 60% робітників є членами фермерських родин, 15 % — це постійно зайняті наймані працівники і 25 % — це сезонні робітники. Слід зазначити, що німецьким законодавством не заборонено залучати сезонних робітників на господарствах з високими піками навантаження в окремі пори року.

Щодо земельних відносин, то більшість господарств Німеччини працює на площах, різна частка яких так чи інакше орендована. Загальна частка оренди в розрізі сільськогосподарського землекористування становить понад 65 %. Слід зазначити, що в німецькому сільському господарстві також прогресує укрупнення аграрних підприємств, що пов'язане як з технічним та генетичним прогресом, так і з певними напрямками загальної аграрної політики. При цьому, на сьогодні в Німеччині так званий поріг росту, вище якого кількість аграрних підприємств активно збільшується, є на рівні 100 гектарів і більше сільськогосподарських угідь на підприємство. Розподіл загальної кількості сільськогосподарських підприємств на фермерські сімейні та інші види юридичних осіб значно залежить від їхнього місцезнаходження. Так, у західній частині країни на фермерські господарства припадає близько 93 % підприємств, в обробітку яких перебуває близько 85 % сільськогосподарських угідь — тоді, коли на сході на частку фермерських

господарств припадає трохи більше 79 % виробників, які обробляють близько 27 % сільськогосподарських угідь.

Особлива роль відводиться фермерським підприємствам сімейного типу в загальному розрізі аграрної політики країни. Так, наприклад, заходи, спрямовані на соціальну підтримку в аграрному секторі та загальні державні завдання і навіть податкове право Німеччини цілеспрямовано підтримують розвиток сімейних господарств. У рамках загальних державних завдань, Міністерство сільського господарства і продовольства щорічно витрачає близько 600 мільйонів євро — таким чином бере на себе до 60% витрат, пов'язаних із відповідними заходами підтримки на рівні федеральних земель. Разом, на загальні державні завдання щодо підтримки аграрного виробництва, які здійснюються федеральними землями, припадає близько 1 млрд євро щорічно. До цього додається фінансова підтримка з боку європейських сільськогосподарських фондів на розвиток сільських територій (ELER) у розмірі майже 1,2 мільярда євро, а також інші кошти різних країн та місцевих бюджетів. До найбільш відомих заходів, які проводяться в рамках виконання загальних державних завдань щодо підтримки аграрного сектору і розвитку сільських територій, належить Програма підтримки аграрного інвестування, розвиток екологічного напрямку ведення господарчої діяльності в сільськогосподарському виробництві та інші, спрямовані на розвиток сільського господарства та захист довкілля.

У межах реалізації загальної аграрної політики ЄС (GAP) сімейним фермерським господарствам відводиться особлива роль. Так, одна з програм підтримки передбачає надання в розрахунку на перші 30 га площі підприємства додаткову дотацію розміром 50 євро за гектар і на наступні 16 га господарства ще по 30 євро на рік. Окрім того, молоді фермери, які на час подання першої заяви для отримання субсидії не були старшими за 40 років, можуть з 2015 року також розраховувати на додаткову субсидію в розмірі 50 євро на гектар площі господарства максимальним строком до п'яти років. Завдяки такому підходу може досягатися найвища підтримки для фермерського господарства, за законодавчими положеннями ЄС, на рівні 90 га на підприємство.

Висновки. Окрім підтримки власних товаровиробників, уряд Німеччини разом із міжнародними організаціями сприяє розвитку сімейного фермерства на світовому рівні. Так, у країнах, що розвиваються, та в нових індустриальних країнах, федеральний уряд цілеспрямовано підтримує господарчу діяльність місцевих сімейних підприємств. Наприклад, завдяки фінансовій підтримці Міністерства сільського господарства і продовольства Німеччини та за підтримки Продовольчої і сільськогосподарської організації об'єднаних націй (ФАО) 2014 року на ці потреби було виділено близько 8,3 млн євро. Водночас, Федеральне Міністерство виділило близько 12 млн євро на проведення чисельних двосторонніх коопераційних проектів по всьому світі 2014 року.